

ULOGA SOCIJALNOG PODUZETNIŠTVA U RASTU
GOSPODARSTVA DRŽAVA ZAPADNOG BALKANA*izv.prof.dr.sc. Dragan Mišetić³⁴⁶**Sveučilište "Vitez"*

Sažetak: *Socijalno poduzetništvo predstavlja inovativan pristup poslovanju koji se zasniva na rješavanju društvenih problema i potreba, uz ostvarivanje ekonomske održivosti i dugoročnog gospodarskog rasta i razvoja. U posljednjih nekoliko desetljeća, ovaj model poduzetništva postao je sve značajniji u globalnom kontekstu, doprinoseći razvoju gospodarstva mnogih država. Obzirom da države Zapadnog Balkana (Albanije, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija) odlikuje niska gospodarska razvijenost, koncept socijalnog poduzetništva se razmatra kao značajan pokretač lokalnih gospodarstava. Socijalno poduzetništvo ima značajan potencijal da doprinese razvoju gospodarstva jedne države kroz stvaranje radnih mjesta, poticanje inovacija, promicanje socijalne uključenosti i privlačenje investicija. Iako se suočava s brojnim izazovima, podrška države, investitora i zajednice može omogućiti socijalnim poduzećima da ostvare svoj puni potencijal. Kroz primjere uspješnih socijalnih poduzeća, može se vidjeti kako inovativni pristupi rješavanju društvenih problema dovode do održivog gospodarskog razvoja i poboljšanja kvalitete života u društvenoj zajednici. Ovaj rad analizira značaj socijalnog poduzetništva za razvoj gospodarstva zemalja Zapadnog Balkana, istražujući njegove različite aspekte i primjere iz prakse.*

Ključne riječi: *socijalno poduzetništvo, marginalizirane grupe, razvoj gospodarstva*

Uvod

Socijalno poduzetništvo je pojam koji je posljednjih godina postao veoma popularan s aspekta utjecaja na razvoj gospodarstava mnogih država. U svojoj suštini, socijalno poduzetništvo je praksa korištenja poslovnih strategija za rješavanje društvenih, socijalnih i ekoloških problema. Socijalno poduzetništvo kao vrsta poduzetništva je fokusirana na stvaranje pozitivnih promjena u društvu, a ne samo na generiranje profita (Harding, 2004). Socijalno poduzetništvo također potiče inovacije, te utječe na razvoj novih tehnologija i procesa. Na primjer, socijalni poduzetnik može razviti novu metodu za recikliranje plastičnog otpada, koju zatim mogu usvojiti druga poduzeća što dovodi do otvaranja novih radnih mjesta i kreiranja prihoda. Pored toga, socijalno poduzetništvo pomaže u rješavanju nejednakosti i promoviranju inkluzivnog rasta. Dajući različite mogućnost pojedincima i zajednicama u nepovoljnom položaju, socijalni poduzetnici pomažu da se izjednače uvjeti života i da se stvori pravednije društvo (Kickul i Lyons, 2016). Stoga je socijalno poduzetništvo važan aspekt gospodarskog rasta i razvoja. Upotrebljavajući poslovne strategije za rješavanje društvenih i ekoloških problema, socijalni poduzetnici mogu stvoriti nova tržišta, pokrenuti inovacije i promovirati inkluzivni ekonomski rast.

Definiranje i primjeri socijalnog poduzetništva

Usprkos pozitivnom utjecaju koji imaju na gospodarstvo, socijalni poduzetnici i socijalna poduzeća i dalje su nedovoljno obrađeni u ekonomskoj teoriji, te je činjenica kako postoje različiti teorijski pristupi i tumačenja. Na primjer, ne postoji jednoznačna definicija socijalnog poduzetništva. Prema Europskoj istraživačkoj mreži za socijalnu i ekonomsku politiku, socijalna poduzeća su „neprofitne

³⁴⁶ dragan.miseti18@gmail.com

privatne organizacije koje se bave proizvodnjom dobara i pružanjem usluga, što je direktno povezano s njihovim jasnim ciljem da zajednica ima koristi od njihove aktivnosti. Oni se oslanjaju na kolektivnu dinamiku, dok u svoja upravljačka tijela uključuju različite tipove zainteresiranih strana; oni visoko cijene svoju autonomiju i preuzimaju ekonomski rizik povezan s njihovim aktivnostima.” (Bhatt i saradnici, 2017). Europska komisija je 2011. godine u svojoj „Social Business Initiative” pojmovno definirala koncept socijalnog poduzetnika na način da se socijalni poduzetnik određuje kao nositelj poduzetničke aktivnosti kojem je primarni cilj društveni utjecaj, a ne generiranje dobiti za vlasnike ili dioničare. Zatim je navedeno kako socijalni poduzetnik djeluje na način da pruža robu ili usluge na tržištu na poduzetnički i inovativan način, te da koristi ostvarenu dobit primarno za ispunjavanje društvenih ciljeva. Također prema Europskoj komisiji upravljanje poduzetničkim subjektom je otvorenog tipa na način da uključuje zaposlenike, korisnike i ostale na koje utječe gospodarska aktivnost poduzetnika.

Nadalje, Europski gospodarski i socijalni odbor (EGSO) u svom objašnjenju navodi kako su nužne društveno-poduzetničke aktivnosti tijekom cjelokupnog životnog ciklusa subjekta da bi se poduzetnik okarakterizirao kao socijalni (Službeni list Europske unije, 2012). Prema Christopoulos i Vogl (2015.), osnovni kvalitete socijalnog poduzetnika su: kreativnost, poduzetnička kvaliteta, društveni utjecaj poduzetničke ideje i etičan pristup, odnosno snaga i sposobnost da se uradi ono što je ispravno i kada je to teško. Socijalni poduzetnici su pojedinci s inovativnim rješenjima za najozbiljnije socijalne, kulturne i ekološke izazove u jednom društvu. Oni su ambiciozni i uporni jer su spremni da se suoče s glavnim problemima i istodobno nude nove ideje za promjene na razini kompletnog sustava. Organizacija za ekonomski razvoj i suradnju (OECD) definira socijalno poduzetništvo kao inovativni poslovni model koji povezuje ekonomske i društvene ciljeve i daje značajan doprinos integraciji tržišta rada, socijalnoj inkluziji i ekonomskom razvoju. Komparirajući navedene definicije može se reći kako socijalno poduzetništvo predstavlja ukupnost poduzetnikovih inovacijskih, organizacijskih, usmjeravajućih, upravljačkih i nadzornih sposobnosti usmjerenih na ulaganja i kombinaciju potrebnih inputa, širenja na nova tržišta, stvaranje novih proizvoda, novih potrošača i novih tehnologija u uvjetima neizvjesnosti, kriza i promjena u okolini.

Kao primjeri socijalnog poduzetništva mogu se navesti gospodarski subjekti koji proizvode ekološki prihvatljive proizvode, te doniraju jedan dio svog profita naporima za očuvanje životne sredine. Također primjer može biti gospodarski subjekt koji pruža obuku za posao i mogućnost zapošljavanja pojedincima koji su beskućnici ili su u opasnosti od beskućništva. Socijalno poduzetništvo ima potencijal da u gospodarstvima Zapadnog Balkana bude moćna snaga gospodarskog rasta kao što je to slučaj u zapadnim gospodarstvima. Baveći se važnim društvenim i ekološkim pitanjima, socijalni poduzetnici mogu stvoriti nova tržišta i stimulirati potražnju za svojim proizvodima i uslugama. Što zauzvrat, može dovesti do otvaranja radnih mjesta i povećanja ekonomske aktivnosti. Od vitalnog značaja za gospodarski rast i inkluziju, posebno za gospodarstva u razvoju, socijalno poduzetništvo je disciplina u brzom nastajanju koja generira društveni utjecaj kroz poduzetnički pristup. Ova vrsta poduzetništva pomaže poticanje gospodarstva države kao i poticanje razvoja općeg društveno tkiva, što utječe na generalno poboljšanje kvalitete života. Socijalna poduzeća stvaraju radna mjesta, pružaju inovativne usluge i proizvode, promoviraju održivost i daju nadu u bolju budućnost društvene zajednice. Prema podacima Europske komisije, sektor socijalnog poduzetništva trenutno zapošljava oko 40 miliona ljudi i angažira preko 200 miliona volontera širom svijeta, te konstantno raste.

Socijalno poduzetništvo podrazumijeva veoma široku uporabu etičkih praksi kao što su ulaganje u socijalne i ekološke efekte, svjesni potrošačkog načina života i programa korporativne društvene odgovornosti. Socijalni poduzetnici često preuzimaju rizik i napore da svojim inicijativama stvore pozitivne promjene u društvu. Suvremeni socijalni poduzetnik je, naravno, motiviran profitom, ali ima i širi društveno-odgovorni pristup poslovanju, te je više svjestan ekoloških problema i problema čovječanstva u cjelini. Kao pokretači promjena socijalni poduzetnici primjenjuju poduzetničke taktike kako bi osigurali sustavna rješenja društvenih i ekoloških problema (Adhia, 2017). Socijalni poduzetnici pokreću proizvodnju ekološki prihvatljivih proizvoda, zadovoljavaju potrebe zajednice s nedostatkom usluga ili se fokusiraju na filantropske aktivnosti. Kroz neprofitna, profitna i hibridna poduzeća, socijalni poduzetnici promoviraju širok spektar rješenja usmjerenih na održivi rast i razvoj.

Programi kao što su osiguravanje čiste vode, povećanje pristupa obnovljivim izvorima energije, povećanje financijske inkluzije i ponuda visokokvalitetnih obrazovnih resursa su vrste projekata kojima bi socijalni poduzetnici i socijalna poduzeća dali prioritet. Kako zaposleni i potrošači postaju sve više zabrinuti za pitanja životne sredine, društva i upravljanja (EGS), socijalno poduzetništvo će igrati važnu ulogu u pokretanju budućeg gospodarskog rasta i razvoja. Jedan od najočitijih i najupečatljivijih utjecaja socijalnog poduzetništva odnosi se na otvaranje novih radnih mjesta, posebno među marginaliziranim ili ignoriranim grupama društva. Odnosno, socijalna poduzeća djeluju kao svojevrsni posrednik između nezaposlenosti i otvorenog tržišta rada. Na globalnoj razini, socijalno poduzetništvo brzo raste po veličini, obujmu i podršci. Sve veći broj organizacija koristi socijalno poduzetništvo kao strategiju za rješavanje društvenih problema na tržištima u razvoju. Mnogi od socijalnih projekata poboljšavaju zdravlje ljudi, čuvaju životnu sredinu i stvaraju više gospodarskih mogućnosti (Baturina, Babić, 2023). Znači socijalno poduzetništvo kreirajući nove proizvode, i podižući konkurentnost doprinosi povećanju zapošljavanja i borbi protiv siromaštva čuvajući ograničene resurse i unapređujući kvalitetu života kroz poslovanje za društvenu dobrobit.

Načini utjecaja socijalnog poduzetništva na gospodarski rast

Socijalno poduzetništvo na Zapadnom Balkanu ima značajan utjecaj na gospodarski rast kroz različite aspekte. Pokazatelji koji ilustriraju ovaj utjecaj na gospodarski rast uključuju stvaranje novih radnih mjesta, razvoj lokalnih gospodarstava, inkluziju ranjivih grupa, inovacije, ekološki održiv razvoj, te doprinos socijalne kohezije (Baturina, Babić, 2023).

- 1) Stvaranje radnih mjesta -socijalna poduzeća su ključni čimbenici u stvaranju radnih mjesta, posebno za ranjive i marginalizirane grupe kao što su osobe s invaliditetom, dugoročno nezaposleni, mladi bez radnog iskustva i žene. Kroz zapošljavanje tih grupa, socijalna poduzeća ne samo da smanjuju nezaposlenost, već i povećavaju kupovnu moć i smanjuju socijalnu nejednakost. Primjer iz Kruševca (<https://socijalnopreduzetnistvo.net/socijalno-preduzetnistvo/>) pokazuje da su socijalna poduzeća značajan izvor zapošljavanja. Prema istraživanju, poduzeća koja posluju u okviru zakona o socijalnom poduzetništvu uspijevaju da angažiraju značajan broj radnika iz marginaliziranih grupa. Projekt “Kupujmo odgovorno u Kruševcu!” koji je nastao na osnovu višegodišnjeg iskustva udruženja iz Kruševca u oblasti socijalnog poduzetništva povezuje socijalne poduzetnike s potencijalnim kupcima njihovih usluga i proizvoda iz javnog i poslovnog sektora.
- 2) Razvoj lokalnog gospodarstva - socijalna poduzeća često posluju na lokalnoj razini, što doprinosi razvoju lokalnog gospodarstva. Kroz lokalne inicijative, ova poduzeća potiču cirkulaciju novca unutar zajednica, povećavajući gospodarski prosperitet i smanjujući potrebu za uvozom roba i usluga. Primjeri poput inicijative RISE pokazuju kako socijalna poduzeća mogu revitalizirati lokalna gospodarstva kroz inovativne projekte i poticanje lokalne potrošnje (<https://nestovise.org>).
- 3) Inkluzija ranjivih grupa - jedan od ključnih aspekata socijalnog poduzetništva je socijalna inkluzija. Socijalna poduzeća često zapošljavaju osobe koje su isključene iz tradicionalnog tržišta rada, pružajući im prilike za zapošljavanje i društvenu integraciju. Ovaj pristup ne samo da pomaže pojedincima, već i smanjuje socijalne troškove povezane s nezaposlenošću i marginaliziranjem. U Bosni i Hercegovini, organizacija “Nešto Više” aktivno radi na uključivanju mladih kroz obuke i zapošljavanje, čime doprinosi njihovom ekonomskom osamostaljivanju i socijalnoj uključenosti. Jedan od primjera je projekt “Moj posao – Ekonomske mogućnosti za osobe s invaliditetom” koji je pokrenut s ciljem poboljšanja statusa osoba s invaliditetom radi ostvarivanja njihovih prava. Projekt omogućava pružanje podrške službi za zapošljavanje osoba s invaliditetom, poboljšanje mreže poduzetništva i stvaranja dohotka u korist marginaliziranih grupa, te jačanje napora za zagovaranje uključivanja osoba s invaliditetom u zapošljavanje i društvo.
- 4) Inovacije - socijalna poduzeća su često na čelu inovacija, razvijajući nove proizvode i usluge koje rješavaju specifične društvene i ekološke probleme. Kroz inovativne pristupe, socijalna poduzeća

ne samo da zadovoljavaju društvene potrebe, već i stvaraju nova tržišta i prilike za rast i razvoj. Programi koje su pokrenuli u društvu Tehnopolis u Crnoj Gori pružaju podršku socijalnim poduzetnicima u razvoju inovativnih rješenja koja imaju potencijal za širok utjecaj na društvo i gospodarstvo.

- 5) Ekološki održiv razvoj - mnogi socijalni poduzetnici fokusiraju se na ekološki održive aktivnosti, uključujući reciklažu, obnovljive izvore energije i održivu poljoprivredu. Ove inicijative ne samo da doprinose zaštiti okoliša, već i stvaraju nova radna mjesta u zelenom sektoru. Na primjer, Balkan Green Foundation podržava projekte koji promoviraju ekološki održive djelatnosti, čime doprinosi kako ekološkoj održivosti, tako i gospodarskom razvoju.
- 6) Doprinos socijalnoj koheziji - socijalna poduzeća igraju ključnu ulogu u jačanju socijalne kohezije. Kroz zajedničke inicijative i projekte, pomažu u povezivanju različitih društvenih grupa, smanjujući socijalne tenzije i promovirajući solidarnost. Dobar primjer su RISE programi RISE - Regional incubator for social entrepreneurs (risewb.org) koji okupljaju mlade iz različitih zemalja Zapadnog Balkana, doprinose izgradnji regionalne suradnje i razumijevanja, što je ključno za dugoročni mir i stabilnost u regiji.

Bez obzira na značajan utjecaj regulatorni okvir za socijalno poduzetništvo je i dalje složen i nedovoljno razvijen u državama Zapadnog Balkana. Nedostatak jasnih definicija, poreznih olakšica i drugih oblika podrške otežava poslovanje socijalnih poduzeća. Državna politika koja prepoznaje i podržava socijalno poduzetništvo treba biti ključna za njihov razvoj i održivost (Shiller, 2017). Održavanje socijalnih poduzeća je izazovno, posebno u kontekstu balansiranja između društvenih ciljeva i financijske održivosti. Iako mnoga socijalna poduzeća započinju s entuzijazmom i dobrim namjerama, dugoročno održavanje njihovih aktivnosti zahtijeva pažljivo upravljanje resursima i stalno prilagođavanje tržišnim uvjetima (Harding, 2024).

Socijalno poduzetništvo na Zapadnom Balkanu

Bez obzira na sve slabosti (nejasno i neusuglašeno razumijevanje socijalnog poduzetništva, komunalni i neprofitni oblici gospodarskog djelovanja koji se proglašavaju neproduktivnim i neopravdanim, slabo prepoznavanje potencijalnih koristi socijalnog poduzetništva za socio-ekonomski razvoj) i nedovoljnu razvijenost (nedostatak kvalitetnog i jasnog zakonodavnog okvira, nedostatak financijskih instrumenata dostupnih socijalnim poduzetnicima, socijalni poduzetnici nisu poželjni kao klijenti kod financijskih institucija zbog manjka poslovnog iskustva i vještina te zbog nedostatka kolaterala/zaloga za financiranje) socijalno poduzetništvo ipak u državama Zapadnog Balkana predstavlja rastući sektor koji teži društvenim promjenama putem poslovnih inicijativa.

Iako postoji niz izazova od kojih su neki prethodno navedeni poput nedostatka posebnih pravnih okvira i ograničenih financijskih mogućnosti, u državama Zapadnog Balkana ipak se bilježe uspješni primjeri koji pokazuju snagu i potencijal ove forme poslovanja. Jedan od primjera je inicijativa RISE (Regional Incubator for Social Entrepreneurs), koja okuplja mlade iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Crne Gore, Sjeverne Makedonije i Srbije. Program pruža podršku kroz edukaciju, mentorstvo i financiranje, s ciljem razvoja održivih socijalnih poduzeća koja rješavaju društvene i ekološke probleme. Mladi poduzetnici kroz ovaj program prolaze faze inkubacije i vrednovanja svojih ideja, te dobivaju priliku za umrežavanje i razmjenu iskustava. RISE je također kreator različitih strateških dokumenata koji prate trendove socijalnog poduzetništva i daju preporuke za ekosustav socijalnog poduzetništva, organizacije civilnog društva i kreatore politika, opisujući potrebe i kompetencije za socijalno poduzetništvo mladih, kao i preporuke za djelovanje na osnovu analiza rezultata koji su prezentirani u dokumentima. Najznačajniji nalazi dokumenata koje kreira RISE su (Baturina, Babić, 2023):

- Dvije trećine vlada država Zapadnog Balkana nisu usvojile službenu definiciju socijalnog poduzetništva, a nisu usvojeni ni posebni zakoni koji definiraju socijalna poduzeća;
- Nijedna od država Zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo, Sjeverna Makedonija, Srbija) nema posebni pravni oblik za socijalna poduzeća odnosno najčešće posluju koristeći pravni oblik udruženja, zadruga i društva s ograničenom odgovornošću;
- U svakoj od država Zapadnog Balkana postoje najmanje tri nacionalna zainteresirana aktera koji su dizajnirali i implementiraju posebne programe podrške za mlade i/ili socijalne poduzetnike;
- Privatne strukture podrške i programi su još uvijek krhki i neodrživi bez financijske pomoći trećih strana;
- U državama Zapadnog Balkana poduzetništvo se uvodi u programe osnovnog i srednjeg obrazovanja, a u nekim slučajevima i u tercijarno obrazovanje. S druge strane, tim programima nedostaje cilj razvijanja poduzetničkog načina razmišljanja i fokusiranja na praktičnu primjenu vještina;
- Mogućnosti financiranja su najčešće u obliku grantova (donacija) i početnog kapitala, dok ne postoje čvrsti programi niti primjeri privatnih investicija u socijalno poduzetništvo.
- U većini slučajeva, šira javnost ne razumije koncept socijalnog poduzetništva i ne postoje strateški i posebni program, te aktivnosti usmjerene na podizanja svijesti;
- Mladi poduzetnici su motivirani osjećajem slobode i neovisnosti, kao i mogućnosti da naprave promjenu, uče i steknu vrijedno radno iskustvo;
- Brojna uspješna socijalna poduzeća se mogu predstaviti kao modeli uzora u regionalnom ekosustavu.

Primjer socijalnog poduzetništva je društvo Tehnopolis u Crnoj Gori koji nudi inkubaciju i mentorstvo za socijalne poduzetnike. Njihovi programi obuhvaćaju obuke u poduzetničkim vještinama, kao što su prototipiranje, marketing i financije, s ciljem osnaživanja mladih poduzetnika da razviju održive poslovne modele. Tehnopolis također organizira događaje koji promoviraju rodnu ravnopravnost i kulturno povezivanje među učesnicima iz država Zapadnog Balkana. IPC Tehnopolis jedan je od strateških partnera na projektu RISE koji će podržati preko 200 mladih poduzetnika iz Crne Gore, Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Sjeverne Makedonije i Srbije da razvijaju svoje ideje o socijalnom poduzetništvu. U Srbiji je 2022.-ge usvojen Zakon o socijalnom poduzetništvu, koji predstavlja značajan korak naprijed, omogućavajući pravnu regulaciju i podršku za socijalne poduzetnike. Ovaj zakon postavlja temelje za stvaranje povoljnijeg okruženja za razvoj socijalnih poduzeća, koja se bave različitim oblastima kao što su zapošljavanje ranjivih grupa, ekološki projekti i kulturne aktivnosti. “Nešto više” je organizacija iz Bosne i Hercegovine, koja aktivno promovira socijalno poduzetništvo kroz različite projekte i programe. Jedan od njihovih ključnih programa uključuje obuke i mentorstvo za mlade, potičući ih da razviju inovativne poslovne ideje koje imaju pozitivan utjecaj na zajednicu. Ova organizacija također učestvuje u regionalnim inicijativama poput RISE-a, pružajući mladima platformu za rast i razvoj (<https://nestovise.org>). Kada se govori o socijalnom poduzetništvu u Makedoniji, dobar primjer je ARNO, organizacija za društvene inovacije osnovana 2013. godine u Skopju. Kroz regionalne programe „Balkanske zelene ideje“ i „Regionalni inkubator za socijalne poduzetnike (RISE)“, između ostalih, ARNO je obučio i educirao više od 400 poduzetnika malih i srednjih poduzeća, osiguravajući financijsku podršku od preko 120.000 eura (<https://socijalnopreduzetnistvo.net/socijalno-preduzetnistvo/>).

Prethodni primjeri ilustriraju kako socijalno poduzetništvo u državama Zapadnog Balkana, unatoč izazovima i slabostima, uspijeva pronaći načine za rast i doprinos društvenoj dobrobiti. Inicijative poput RISE-a i podrške lokalnih organizacija i inkubatora igraju ključnu ulogu u razvoju ovog sektora, pružajući mladima alate i podršku potrebnu za realizaciju njihovih ideja. Prethodnome svakako doprinosi i visoka razina prepoznatljivosti socijalnog poduzetništva na europskoj razini. Također

pojačana svijest sudionika o potrebi promišljanja alternativnih ekonomskih modela zbog krize liberalnog kapitalizma i veliki raspon inovacija u području društvenog poduzetništva širom svijeta s ubrzanom razmjenom informacija doprinosi razvoju i rastu socijalnog poduzetništva.

Daljnja sustavna financijska potpora razvoju socijalnog poduzetništva kroz različite fondove i programe kao i potreba za proizvodima i uslugama zbog nedovoljnog angažmana tržišnih i javnih subjekata u slabije razvijenim područjima, te rastuća svijest o važnosti socijalnog poduzetništva će značajno doprinijeti gospodarskom rastu kao što je to slučaj i u drugim državama zapada.

Zaključak

Socijalno poduzetništvo na Zapadnom Balkanu značajno doprinosi gospodarskom rastu i društvenoj dobrobiti. Kroz stvaranje radnih mjesta, razvoj lokalnog gospodarstva, inkluziju ranjivih grupa, inovacije, ekološki održiv razvoj i doprinos socijalne kohezije, socijalna poduzeća pokazuju svoju vrijednost kao pokretači pozitivnih promjena. Unatoč izazovima, potencijal za dalji razvoj ovog sektora je ogroman, pružajući mogućnosti za održivi rast i razvoj. Postotak socijalno isključenih osoba u pojedinim zemljama Zapadnog Balkana iznosi i do 60%. Koncept smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti se često zasniva na pasivnoj podršci siromašnima i socijalno ugroženim obiteljima i pojedincima. Pitanja socijalnog uključivanja i smanjenja siromaštva postaju sve nužnija komponenta politike integracije u EU. Kao jedan od odgovora na prethodno pitanje, izrađuju se strategije uključivanja, koje u velikom mjeri podrazumijevaju primjenu različitih aspekata socijalnog poduzetništva, kao pokretača gospodarskog razvoja. U okviru ovih strategija se navodi da je za uključivanje socijalno isključenih kategorija u aktivno tržište rada potrebno osigurati kroz podršku socijalnom poduzetništvu, kao jednom od oblika zapošljavanja ovih kategorija, te da sistem podrške treba razviti prvenstveno na lokalnoj razini vlasti kao i na ostalim razinama gdje se osniva i odvija socijalno poduzetništvo. Sustav podrške treba obuhvatiti mjere kojima se pojednostavljuju administrativne usluge, financijska podrška i olakšice. Međutim, stvarni efekti i rad na ovim pitanjima još uvijek se dosta razlikuju između onog što je planirano i što je realizirano. Među glavnim uzrocima ovakvog stanja su prije svega nedovoljno poznavanje koncepta i mogućnosti koji se otvaraju putem socijalnog poduzetništva, nepostojanje adekvatnog institucionalnog i zakonskog okvira koji bi regulirao i potakao aktivnosti socijalnog poduzetništva, sporadični programi i inicijative za zapošljavanje putem socijalnog poduzetništva, nedostatak početnog kapitala, nedostatak potrebnih znanja i vještina i drugo. Uzimajući u obzir broj siromašnih i socijalno isključenih u zemljama zapadnog Balkana, kao i sveukupne posljedice globalne ekonomske krize, jasno je da se trenutna situacija u pogledu socijalnog poduzetništva mora promijeniti jer prema iskustvima Evropske Unije, samo ono može u tržište rada učinkovito integrirati dugoročno nezaposlene i druge ranjive kategorije radno sposobne populacije. Kako bi se poduzetničke aktivnosti unaprijedile, nužno je generalno poboljšati institucionalnu podršku i karakteristike poduzetničkog okruženja, koje će pružiti bolje uvjete za razvoj poduzetništva. Poduzetnička politika na razini država, fondovi i agencije, te povoljniji poduzetnički uvjeti, kako na državnom tako i nižim administrativnim razinama, trebaju biti uspostavljeni i međusobno koordinirani za ostvarivanje progressa socijalnog poduzetništva. Od ključne važnosti je da se svi relevantni sektori i akteri aktivno uključe u ove procese, a oni obuhvaćaju javni sektor, privatni sektor, organizacije civilnog društva kao i same poduzetnike i korisnike ovih aktivnosti, te je bitno da među njima postoji suradnja, partnerstvo i koordinacija.

Literatura:

1. Adhia, N. (2017). Happiness economics and its discontents, *Journal of Private Enterprise*, Vol. 32 No. 1, pp. 77-88.
2. Baturina, D., Babić, Z. (2023). *Socijalna ekonomija i socijalno poduzetništvo*, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
3. Bhatt, B., Qureshi, I., and Riaz, S. (2017). Social entrepreneurship in non-munificent institutional environments and implications for institutional work: Insights from China, *Journal of Business Ethics*, pp. 1-26.
4. Christopoulos, D. and Vogl, S. (2015). 'The motivation of social entrepreneurs: The roles, agendas and relations of altruistic economic actors', *Journal of Social Entrepreneurship*, Vol. 6 No. 1, pp. 1-30.
5. Harding, R. (2004). Social enterprise: the new economic engine? *Business strategy review*, Vol. 15 No. 4, pp. 39-43
6. Kickul, J., and Lyons, T. S. (2016). *Understanding Social Entrepreneurship: The Relentless Pursuit of Mission in an Ever Changing World*, Routledge, London.
7. Ristić, Ž., Hobljaj, P., Trninić, M., (2008). *Menadžment znanja i socijalni menadžment*, Liber, Beograd
8. Regionalna studija i smjernice o socijalnom preduzetništvu, <https://nestovise.org/2020/10/28/regionalna-studija-i-smjernice-o-socijalnom-preduzetnistvu-na-zapadnom-balkanu/> pristup 10.05.2024.
9. Shiller, R. J. (2017). Narrative economics, *American Economic Review*, Vol. 107 No. 4, pp. 967-1004.
10. Socijalno preduzetništvo, <https://socijalnopreduzetnistvo.net/socijalno-preduzetnistvo/> pristup 30.04.2024.

**THE ROLE OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN GROWTH
THE ECONOMY OF THE WESTERN BALKANS**

Summary: *Social entrepreneurship represents an innovative approach to business that is based on solving social problems and needs, while achieving economic sustainability. In the last few decades, this model of entrepreneurship has become increasingly important in the global context, contributing to the development of the economy of many countries. Given that the countries of the Western Balkans (Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Montenegro, North Macedonia, Serbia) are characterized by low economic development, this concept is considered as a significant driver of the local economy. Social entrepreneurship has significant potential to contribute to the development of a country's economy through creating jobs, encouraging innovation, promoting social inclusion and attracting investments. Although facing numerous challenges, the support of the state, investors and the community can enable social enterprises to reach their full potential. Through examples of successful social enterprises, we can see how innovative approaches to solving social problems can lead to sustainable economic development and improvement of the quality of life in the community. This paper analyzes the importance of social entrepreneurship for the development of the economy of the Western Balkan countries, investigating its various aspects and examples from practice.*

Keywords: *social entrepreneurship, marginalized groups, economic development*